

Stichting Landschapselementen Elburg

1. Vormsnoei van jonge hoogstamfruitbomen.

Deze brochure gaat over de vorm-snoei van jonge fruitbomen. Door jonge aanplant van fruitbomen regelmatig te snoeien kunnen we een goede kroon van takken, blad en vruchtknoppen opbouwen. Een geplante boom komt in de jeugdfase. Dit is vooral een groeitijd. De stam neemt in dikte toe, evenals de omvang van de kroon en het wortelstelsel. De snoei in deze fase is voornamelijk gericht op kroonvorming. Vruchtvorming is nu niet van belang.

2. Waarom snoeien?

Door snoeien voorkomen we dat de boom dicht groeit met te veel takken en bladeren. Voor een goede gezondheid en voor de vruchtdracht is licht en lucht in de boom nodig. Zit de boomkroon te dicht dan ontstaan eerder schimmels en ziekten. Ook ontvangt het fruit dan te weinig licht voor een goede groei. Bovendien hangen takken dicht bij elkaar waardoor ze elkaar beschadigen. Tot slot kunnen we door snoeien de takken zo sturen dat ze meer vruchten dragen; hele steile takken geven minder vruchten. Ook geven we daarmee een mooie vorm aan de boom. Zorg behalve snoei ook voor stambescherming, bemesting en vrijhouden van de boomspiegel (de bodem rond de stam).

3. Keuze van de vorm

De manier waarop we in de eerste jaren snoeien bepaalt de hoofdvorm van de hoogstamfruitboom. Voor de appel kiezen we van oudsher meestal een bolvormige kroon (zonder hart-tak) en voor de peer houden we doorgaans een piramidale kroon (met hart-tak) aan. We noemen dit de modelmatige snoei. In de loop der tijd bleek echter dat een aantal appelrassen ook goed met hart-tak is op te kweken: zoals de Sterappel, Keuleman, Groninger Kroon en Notarisappel. Terwijl er ook perenrassen zijn die goed zonder hart-tak te vormen zijn zoals de Gieser Wildeman en Winterjan. Daarom wordt nu meer gepleit voor dynamische ontwikkelingssnoei. De te ontwikkelen vorm is daarbij geen wetmatigheid. (Zie verder.)

4. Hoe pakken we de opbouw van de kroon aan?

We kiezen de 4 á 5 gesteltakken (hoofdtakken) die we willen handhaven. Voorwaarden voor de gesteltakken zijn:

- Ze moeten goed in de stam verankerd zijn, om gewicht te kunnen dragen. De hoek van de gesteltak ten opzichte van de stam moet 45 graden (appel) á 60 graden (peer) zijn

- Ze zijn regelmatig rondom de stam verdeeld; in de hoogte een kleine afstand van elkaar: niet in één krans rondom de stam.
- Ze moeten bij voorkeur van gelijke groei­kracht zijn: even dik zijn of worden

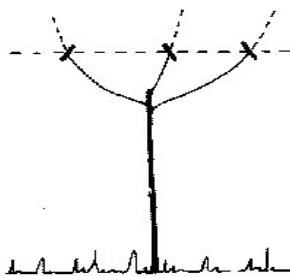
Een teveel aan takken (meer dan 5) snoeien we weg als dit concurrerende takken zijn.

De eerste vier á zes jaren zorgen we dat we:

- groei stimuleren door snoei; de meeste groei laten we plaatsvinden op de gesteltakken
- de takken in de juiste richting sturen door snoeien (zie ook het punt uitbuiging van takken)
- voldoende afstand houden tussen de gesteltakken en de zijtakken; voor een open structuur
- nauwelijks vrucht­zetting laten plaatsvinden (je kunt bloemknoppen verwijderen)

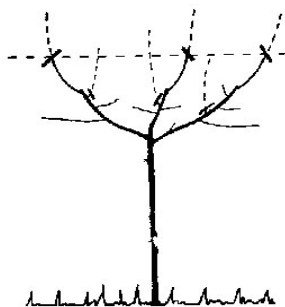
5. Vorming bolvormige kroon

De hoogstam appelboom kunnen we direct na de aanplant snoeien. Nadat we vier gesteltakken hebben uitgezocht, korten we die in tot circa de helft van de lengte. De sterkst groeiende (dikkere) takken verder inkorten dan de zwakker groeiende (dunnere). De gesteltakken gaan zich vertakken (vergaffelen). We houden per gesteltak twee zijtakken aan. Het punt waar de vergaffeling van de gesteltakken begint ligt op 0,8 á 1 meter van de stam. Het snoeien van de verlengingen van de gesteltakken en van de zijtakken (beide met circa een derde tot de helft) daarop moet nog enkele jaren gebeuren.

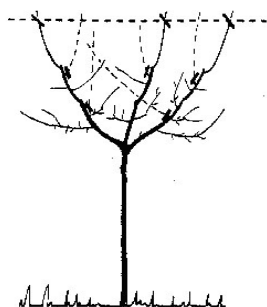
Het eerste jaar

- Kies circa vier takken als gesteltakken.
- Snoei na het planten de gesteltakken boven een naar de buitenkant van de kroon gelegen knop.
- Zorg er voor dat de gesteltakken op dezelfde hoogte worden gesnoeid (voor sapstroomevenwicht).
- De takken die niet als gesteltak worden gebruikt tot aan de basis wegsnoeien als ze concurreren met de gekozen gesteltakken. Andere twijgen laten zitten omdat ze blad­vorming geven.
- De harttak (als die er is) kunnen we nog een jaar laten zitten; deze kan dienen als reserve gesteltak.

Het tweede jaar

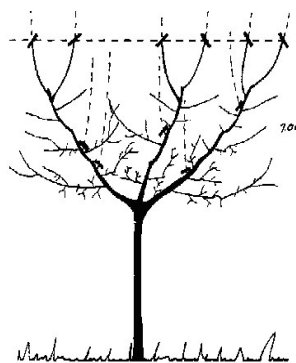
- De gesteltakken zullen gaan uitlopen op diverse knoppen (ogen) aan de top.
- Uit het bovenste oog van de gesteltak groeit de stevigste en langste scheut; de verlenging.
- Snoei de verlengingen van de gesteltakken boven een naar de buitenzijde van de kroon gerichte knop.
- Neem verticaal groeiende scheuten weg; *dat kunnen we ook al in de zomer doen.*
- Wanneer alle gesteltakken goed zijn uitgegroeid kunnen we de als reserve aangehouden hart-tak (of kop-tak) verwijderen.

Het derde jaar

- In de zomer verticaal groeiende scheuten weghalen.
- In de winter twijgen insnoeien boven een buitenoog of een oog in de richting van een gat.
- De gesteltakken, als ze 1 á 1.20 meter lang zijn, laten vertakken door de tak te snoeien op twee zijdelings gerichte knoppen waaruit in de zomer twee zijscheuten zullen ontstaan (vergaffeling).
- Als er meer zijscheuten op de gesteltak ontstaan, dan houden we de twee krachtigste aan.

Het vierde jaar

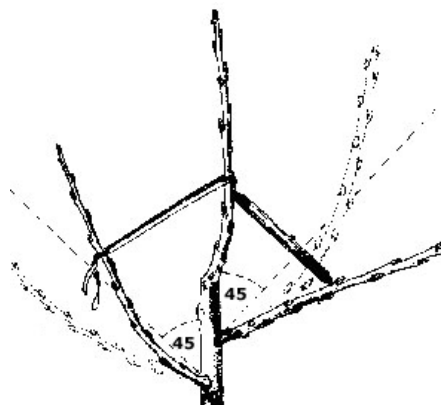
- Na het derde jaar hebben we circa vier gesteltakken met ieder twee zijtakken. Deze acht zijtakken in de winter snoeien boven een naar de buitenzijde van de kroon gerichte knop.
- Snel groeiende verticale scheuten wegnemen.
- Takjes (twijgen) midden in de kroon, die de kroon als het ware dicht doen groeien, wegnemen.

Het vijfde en zesde jaar

Zodra een voldoende sterk gestel is opgebouwd gaan we over tot het reguliere snoeiwerk. Het doel hiervan is het frame van gesteltakken uit te bouwen en in goede conditie te houden. Daarbij is het vooral van belang dat voldoende licht en lucht in de kroon kan doordringen. Takken die naar binnen de kroon groeien verwijderen. Slappe takken die te veel doorbuigen en te sterk groeiende twijgen bij de gesteltakken inkorten of verwijderen. In dit stadium zal ook het eerste vruchthout verschijnen.

6. Uitbuigen/aanbinden (gestel)takken

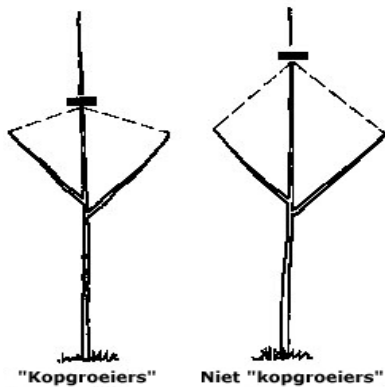
De takhoek kan gecorrigeerd worden door de jonge (gestel)tak aan te binden dan wel uit te buigen. Dit doen we bij voorkeur met touw gemaakt van een natuurproduct (bijv. sisal of raffia) omdat dit touw na verloop van tijd verteert. Plastic dat niet verteert zal de jonge (gestel)tak op den duur afklemmen. De gewenste (gestel)tak die te steil is ingeplant (hoek minder dan 45 graden) kunnen we uitbuigen door er een touw aan te binden en deze aan de boompaal of stam vast te maken. Echter bij te ver uitbuigen ontstaat een ongewenste, zogenaamde kattenrug. Uitbuigen kunnen we ook doen door gebruik te maken van een buiggaffeltje tussen stam en tak. Een te sterk afhangende (gestel)tak (hoek tussen de 45 en 90 graden) kunnen we juist door aanbinden corrigeren.

7. Vorming piramidale kroon

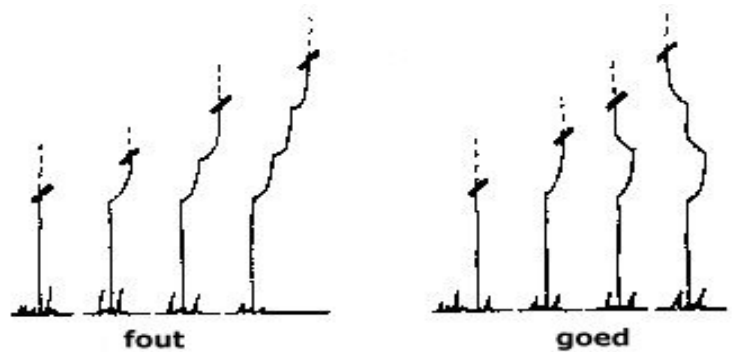
De piramidale kroon wordt gevormd uit drie tot vier gesteltakken plus de middentak (ook wel harttak of koptak genoemd). Van de aanwezige takken worden er drie á vier uitgekozen, die zo gelijk mogelijk ontwikkeld zijn (inplanthoek, ontwikkeling van de knoppen) en de ruimte rondom de boom zo evenredig mogelijk verdelen. Om een krachtige eerste etage op te bouwen worden deze gesteltakken tot op de helft gesnoeid. Zijn de takken voldoende stevig ontwikkeld, dan kan op 1 á 1.20 meter van de hart-tak de vergaffeling worden aangebracht. Niet meer dan twee zijtakken per gesteltak aanhouden. Uit de hogere zijtakken van de hart-tak worden daarna opnieuw gesteltakken gevormd of gekozen voor een tweede etage, die spiraalsgewijs om de hart-tak komen te staan. Er moet voldoende ruimte zijn voor de ontwikkeling van de tak, zodanig dat de onderliggende takken er niet door gehinderd worden. De tweede etage komt circa 1 meter boven de eerste.

Snoei van de hart-tak

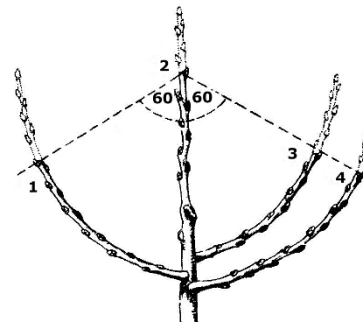
De piramidale kroon heeft zoals reeds opgemerkt als extra de hart-tak. Deze wordt altijd langer gelaten dan de gesteltakken en blijft dus duidelijk boven de gesteltakken uitsteken. Belangrijk hierbij is te weten dat bij sommige perenrassen de harttak de neiging heeft zeer sterk uit te groeien. Dit zijn onder andere de Charneux (ook wel Legipont genoemd), Doyenne du Comice, Bonne Louise d' Avranches, de Beurré Hardy en de Kruidenierspeer. Die moet je goed in toom houden zodat die niet gaat overheersen en te veel groeikracht neemt.

De hart-tak moet bij elke snoeibeurt op naar verschillende zijden gerichte knoppen worden gesnoeid. Wordt bijvoorbeeld steeds op een naar de westzijde gerichte knop gesnoeid, dan zal de boom op den duur scheef groeien.

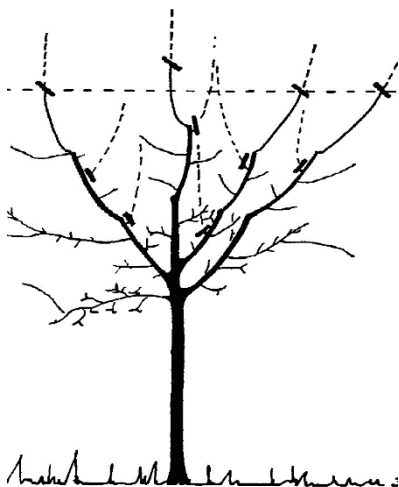

Het eerste jaar

- Snoei, afhankelijk van de groeikracht (zie punt 5), de gekozen drie á vier gesteltakken boven een naar buiten gerichte knop.
- Snoei de hart-tak in op ongeveer 15 cm boven de snoeihoogte van de gesteltakken.
- Knip takken die niet als gesteltak dienen weg als ze concurreren.

Het tweede en derde jaar

- Behandel de gesteltakken als bij de appelboom.
- Vorm met de nieuw gevormde zijtakken van de hart-tak, ongeveer 1m boven de eerste etage van gesteltakken, een geschikte nieuwe etage.
- Verwijder de overige nieuw gevormde zijtakken van de hart-tak. Snoei de hart-tak terug tot ongeveer 15 cm boven de snoeihoogte van de onderliggende gesteltak.
- In de augustus/september kunnen hard groeiende steile scheuten die niet gebruikt worden voor de verdere opbouw van de kroon, worden verwijderd.

Het vierde jaar

- Laat de gesteltakken vergaffelen, als ze zich voldoende ontwikkeld hebben (in lengte en dikte). Houd voor het punt van vergaffeling 0,8 tot 1 meter van de stam aan.
- Neem snel groeiende verticale scheuten weg.
- Haal takjes naar het midden van de kroon, die de kroon dicht doen groeien, weg.
- Snoei de hart-tak in boven een tegengestelde knop, zie punt 6.

Het vijfde en zesde jaar

Zodra een voldoende sterk gestel is opgebouwd gaan we over tot het reguliere snoeiwerk. Het doel is het frame van gesteltakken uit te bouwen en in goede conditie te houden. Het is vooral belangrijk dat voldoende licht en lucht in de kroon kan doordringen. Slappe takken die te veel doorbuigen en takken die elkaar raken (of over elkaar heen hangen) inkorten of verwijderen. Dat geldt ook voor te sterk groeiende twijgen bij de gesteltakken. In dit stadium zal ook het eerste vruchthout verschijnen. Een te krachtige snoei zal deze vruchtzetting verstoren. Als de hart-tak het toelaat kun je de kroon in de hoogte uitbouwen met nog een etage. Na het vijfde/zesde jaar kunnen we nog een aantal jaren doorgaan met het verlengen van de kroon. Heeft de boom een aanvaardbare hoogte bereikt (naar wens of maximaal 6 á 8 meter), dan kunnen we de groei van de hart-tak beperken door hem 'over te zetten' op een min of meer vlak liggende zijtak. Ook de groei van de gesteltakken kunnen we op deze manier beperken.

7. Dynamische ontwikkelings-snoei

Tegenwoordig wordt niet meer per definitie gekozen voor een bolkroon of piramide kroon maar is het uitgangspunt om aan te sluiten bij de groeiwijze van de individuele boom. Elke boom groeit op eigen unieke manier. En niet altijd heeft een jonge boom van de kwekerij de vorm voor een ideale bolkroon of piramide. Streef vooral naar een evenwichtige groei en opbouw van de kroon. Niet te strak volgens een model. Snoei is gericht op het stimuleren van een bepaalde gunstige ontwikkeling of op correctie van een ongunstige ontwikkeling.

In oude boomgaarden bleken ook bomen te staan met meerdere opgaande gesteltakken (als het ware twee hart-takken) met etages daarop. Kortom: meerdere vormen zijn mogelijk.

In de eerste jaren moet een boom vooral groeien, geen vruchten geven, hoogte en breedte krijgen en stevigheid van gesteltakken. Houd verder zoveel mogelijk keuzemogelijkheden in de kroon open. Dus bijvoorbeeld liever eerst wat meer gesteltakken handhaven en / of de keuze om de harttak te verwijderen nog even uitstellen.

Dat is ook voordelig wanneer er door schade of ziekte aan de boom een gesteltak sneuvelt. Je houdt dan meer over om verder te ontwikkelen.

8. Vormsnoei hoogstam pruim

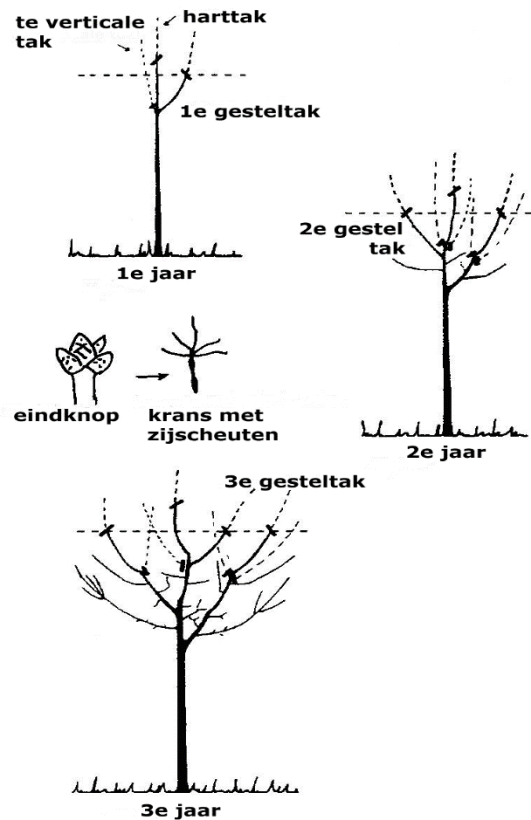
De groei van takken is bij pruim in de jeugdfase nogal verticaal (steil) gericht. Een pruim kan zonder harttak worden opgekweekt, omdat die in de jeugdfase dominant groeit, waardoor de gesteltakken achterblijven. Soms kan ook gekozen worden voor het handhaven van de harttak. De vrij steile gesteltakken gaan later door vruchtdracht wel wat meer hangen waardoor meer een bolvorm ontstaat. Dat kan ook bereikt worden door de gesteltakken jaarlijks goed te snoeien om ze naar buiten te laten groeien en om ze steviger te maken.

We snoeien bij voorkeur na de pluk (juli/augustus) ter voorkoming van ziektes (zoals loodglans). De gesteltakken laten we op ongeveer 80 cm van de hart-tak vergaffelen; per gesteltak twee zijtakken. Als de boom goed groeit, de gesteltakken sterk zijn en voldoende zijscheuten hebben gevormd, beperkt het snoeien zich verder tot het verwijderen van overtollig hout in de kroon.

Na vier/vijf jaar van zorgvuldige snoei en goede voeding is de boom klaar om vrucht te dragen. Bij sommige rassen (bijvoorbeeld de Victoria) moeten we bij overvloedige vruchtdracht vruchtdunning toepassen. Doen we dit niet dan bestaat de kans dat takken door het gewicht van de vruchten afbreken en dit geeft weer kans op infecties (onder andere Loodglans).

9. Vormsnoei Kers

Ook kersen hebben een overwegend opgaande groei. De harttak kan worden aangehouden voor de vorming van een zuilvormige kroon, waar rondom gesteltakken staan op steeds een wat grotere hoogte. Ook de kers wordt ter voorkoming van ziekten na de pluk (juli – augustus) gesnoeid. Nadat in de jeugdfase de kroon is gevormd, wordt er doorgaans weinig meer aan de kers gesnoeid. Start in het eerste jaar met enkele krachtige zijscheuten, snoei deze boven een buitenoog en houd de harttak aan. In de volgende jaren kunnen we er telkens één of twee krachtig groeiende zijscheuten bij nemen zodat een stelsel van gesteltakken op verschillende hoogten ontstaat. (Zie verder bij vormsnoei peer.) Bij een goede groei zal na het vierde/vijfde jaar de vormsnoei voltooid zijn. Bij voldoende hoogte kunnen we in dit stadium de harttak-verlenging wegnemen zodat onderliggende zijtakken verder kunnen uitgroeien.

10. Ladderzetten

Een laatste aandachtspunt is het creëren van ladderzetten als de boom groter wordt. Na 10 jaren kan de boom zo hoog zijn dat het met een driepoottrap niet meer mogelijk is om bovenin te snoeien en plukken. Dan moet je een ladder boven in de boom kunnen zetten. Voor ladderzetten moeten vorken in de gesteltakken aanwezig zijn of gevormd worden door vertakking. Rondom aan de buitenkant van de boom zodat je goed bij alle takken en vruchten kan komen.

11. Tot slot

Dit is een beknopte handleiding voor de vormsnoei; deze is niet uitputtend. Ook zijn andere aspecten van het onderhoud niet behandeld zoals: de grondbewerking en het planten, ziekten en boombescherming. Voor de snoei van volgroeide fruitbomen hebben we een aparte brochure gemaakt. Wie meer wil lezen verwijzen we naar andere publicaties. We noemen bijvoorbeeld het boekje "Verzorging van hoogstamvruchtbomen" uitgegeven door de gemeente Elburg en het zeer volledige "Handboek Hoogstamfruit" van Stichting Landschapsbeheer Gelderland (2008).

Deze brochure is een uitgave van: Stichting Landschapselementen Elburg en Milieu- en Natuurvereniging Groentje Wezep/Oldebroek. Maart 2020.